

La Responsabilitat de viure **(en un Parc Natural com el Montseny)**

Santa Fe de Montseny, 2.025

- 1. Introducció**
- 2. Impactes de la massificació**
- 3. Disminució de la fauna salvatge**
- 4. Ramats**
- 5. Contaminació acústica i excés de dB**
- 6. Mesures adoptades**
- 7. Debat sobre l'estratègia**
- 8. Propostes detallades**
- 9. ZAE (Zona d'Altes Emissions d'Oxigen)**
- 10. Agraïments**

1. Introducció

Vaig néixer al 73 a Aiguafreda, però puc ser qualsevol persona, com tu.
De petit, anava a fer llenya amb el meu tiet, qui em va ensenyar a llegir els núvols, la molsa, les fonts i a estimar el Montseny.

Vivim en un petit Parc Natural, d'unes 30.000 hectàrees, però amb una riquesa única: ambients mediterranis, eurosiberians i boreoalpins conviuen a molt pocs quilòmetres. Aquí es concentra més biodiversitat que en tota Anglaterra; és una finestra oberta a l'observació del canvi climàtic a nivell mundial.

El Montseny és natura, però també cultura: masies, camps i ramats han modelat el paisatge amb equilibri durant segles.

Declarat Reserva de la Biosfera el 1978, avui es veu fortament pressionat per la proximitat de grans ciutats com Barcelona.

Abans, tot el planeta era una Reserva de la Biosfera.

2. Impactes de la massificació

Cada any, el Montseny rep uns 250 visitants per cada habitant, és a dir, el volum de visitants és un 25.000% el de la seva població resident. Aproximadament concentrats en 112 dies l'any.

Un desequilibri ambiental i social extrem respecte a la capacitat real del territori.

No és la quantitat de visitants, és la qualitat dels visitants.

Conseqüències que arrelen:

- **Deteriorament ambiental:** erosió, alteració de flora i fauna, residus.
- **Pressió sobre infraestructures:** saturació d'aparcaments i camins.
- **Conflictes socials:** pèrdua de tranquil·litat, incivisme.

El visitant arriba amb els seus costums de ciutat, sovint incompatibles amb els nostres ritmes rurals.

No són "actes incívics", són "actes pendants de sanció".

Un "acte incívic" es transmet a la societat i aquesta l'absorbeix, la normalitza i la dissolt. Un acte "pendent de sanció" romandrà a l'administració per ser atès.

Per pagar impostos mai no hem escoltat "no tenim efectius".

3. Ramats

Un ramat de 150 ovelles no és un conjunt aleatori d'animals: és una estructura familiar molt organitzada:

Mares: Ovelles adultes reproductores (potser 60%-70% del ramat).

Cries: Anyells de l'any (entre un 20%-30% del total).

Mascles reproductors: 1-2 morralles per cobrir el grup.

Cada ovella mare sol donar 1 cria/any (a vegades 2). El ramat té una productivitat (en cries, llet, llana) calculada a llarg termini. Imagina't tenir 20 anys i voler ser pastor.

Un gos descontrolat pot causar:

Morts directes (mossegades, fractures).

Avortaments (estrès extrem provoca pèrdua de gestació).

Traumes: Ovelles que sobreviuen però no tornen a criar correctament.

Desorganització del ramat: Pèrdua de la jerarquia i patró social.

Stress: el ramat destina més a vigilar i menys a pasturar, per tant menys a criar.

La mortalitat directa pot arribar fàcilment a 5%-15% del ramat en un sol atac. La pèrdua de fertilitat o de producció pot afectar un 20%-30% addicional de les ovelles.

La pèrdua econòmica estimada per un atac greu d'unes 10 ovelles mortes (uns 2mil eur), 30 ovelles estressades que no crien (pèrdua futura d'uns 3 o 4mil eur), pèrdua de producció a 2 o 3 anys vista (5mil eur), veterinars etc.. és en total de 12.000 eur !

Recuperar la capacitat productiva completa pot trigar entre 3 i 5 anys.

Un gos deslligat pot destruir en segons el que un pastor triga anys a construir.

4. Contaminació acústica i excés de dB

Causes:

- Circulació de motos i cotxes sense control de soroll.
- Vehicles amb tubs d'escapament modificats o sense manteniment.
- Concentracions i rutes motoritzades dins o a prop d'espais protegits.

Conseqüències:

- **Estrès i alteració** del comportament de la fauna (fugida, dificultats per alimentar-se o reproduir-se).
- **Interrupció de la comunicació** entre animals (especialment ocells i amfibis).
- **Reducció de la biodiversitat** a llarg termini (els animals abandonen les zones sorolloses).
- **Degradació de l'experiència natural** per a visitants que busquen tranquil·litat.

Fonts:

Impacts of noise pollution from high-speed rail and road on bird diversity: a case study in a protected area of Italy

Autors: Investigadors de la Reserva Natural Fontanili di Corte Valle Re (Emília-Romanya, Itàlia).

Publicació: *Environmental Science and Pollution Research*, abril de 2024.

Troballes: L'estudi mostra que la proximitat a infraestructures de transport d'alta velocitat (autopistes i ferrocarrils) redueix la diversitat d'aus, afectant especialment les espècies que depenen del cant per a la comunicació reproductiva i territorial.

Evaluación del ruido ambiental en espacios naturales protegidos: implicaciones para su gestión.

Autors: C. Iglesias-Merchan, L. Díaz-Balteiro, M. Soliño.

Publicació: *Landscape and Urban Planning*, 2014.

Troballes: Aquest estudi realitzat en un parc natural de les muntanyes del centre d'Espanya revela que la contaminació acústica degrada significativament l'experiència dels visitants. Mitjançant una valoració contingenta, es va estimar que els visitants estarien disposats a pagar una tarifa d'entrada addicional per finançar programes de reducció del soroll.

Anthropogenic Noise Mapping of a Periurban Natural Park on the Coastal Area in the SW of Spain: Case Study of Bird's Ecosystem Protection

Autors: José Luis Cueto Ancela, David Bienvenido-Huertas, Francisco Fernández Zacarías, Ricardo Gey, Ricardo Hernández Molina.

Publicació: *Acta Acustica united with Acustica*, 2019.

Troballes: L'estudi presenta una metodologia per a la creació de mapes de soroll "ad hoc" en un parc natural periurbà al sud-oest d'Espanya. S'identifica el trànsit de carreteres i zones urbanitzades com a principals fonts de contaminació acústica, afectant negativament els ecosistemes d'aus.

Noise pollution is pervasive in U.S. protected areas

Autors: Investigadors de diversos centres nord-americans.

Publicació: *Science*, maig de 2017.

Troballes: L'estudi revela que el soroll antropogènic ha duplicat els nivells de so de fons en el 63% de les àrees protegides dels EUA, amb un augment de deu vegades o més en el 21% d'aquestes zones, superant els nivells coneguts per interferir amb el comportament de la fauna i l'experiència dels visitants.

The Noise Pollution in Nature Protected Area of the Pergusa Lake

Autors: F. Patania, A. Gagliano, F. Nocera, A. Galesi.

Publicació: *International Journal of Design & Nature and Ecodynamics*, 2011.

Troballes: L'estudi avalua l'impacte del soroll generat per l'autòdrom de Pergusa sobre la reserva natural del llac Pergusa a Itàlia. Es conclou que els nivells de soroll mesurats poden causar interferències significatives en l'hàbitat de la fauna salvatge.

5. Disminució de la fauna salvatge

Les principals causes de la pèrdua del **25% de la fauna salvatge a Catalunya** en els darrers 20 anys són diverses, però estan molt interrelacionades. Les podem resumir així:

- **Canvis en l'ús del sòl:**

Abandonament de l'activitat agrícola i ramadera tradicional → que provocava paisatges oberts rics en biodiversitat. Amb l'abandonament, molts prats, camps i clarianes es tanquen, i això afecta espècies adaptades a ambients oberts.

Urbanització i infraestructures → la construcció de carreteres, polígons, urbanitzacions, etc., fragmenta els hàbitats i aïlla les poblacions animals.

- **Pressió turística i recreativa:**

L'increment de visitants en espais naturals (especialment sense regulació) provoca molèsties directes a la fauna (sorolls, presència constant, deixalles, trànsit de vehicles, etc.).

Pràctiques com el senderisme massiu, el BTT fora de rutes autoritzades o l'escalada sense control alteren zones sensibles.

- **Canvi climàtic:**

Les temperatures més altes i les sequeres més freqüents alteren els cicles vitals d'animals i plantes.

Les espècies de muntanya o de climes freds estan especialment amenaçades.

- **Contaminació:**

L'ús de pesticides i herbicides redueix la disponibilitat d'aliment per a moltes espècies (especialment insectes, ocells i amfibis). Contaminació lumínica i de soroll. Contaminació de rius i aqüífers que afecta la fauna aquàtica.

- **Espècies invasores:**

Introducció d'espècies exòtiques (algunes de forma voluntària, altres accidental) que desplacen o depreden la fauna autòctona.

- **Caça furtiva i persecució il·legal:**

Encara hi ha pràctiques de caça il·legal de determinades espècies protegides.

- **Pèrdua de connectivitat ecològica:**

La creació de barreres físiques (carreteres, murs, canals) impedeix que moltes espècies es desplacin, es reproduïxin o trobin noves àrees de refugi.

6. Mesures adoptades al Montseny

- Regulació de l'accés motoritzat (ex. Pla de la Calma i Pàrkings).
- Increment de la vigilància (Mossos, A Rurals, Guardes Forestals i Informadors).
- Foment del transport públic (Bus Parc).

Bones iniciatives, però insuficients davant la magnitud del problema.

7. Debat sobre l'estratègia

A les escoles tots els nens coneixen l'elefant però ningú sap com és una mustela. Els infants es fan grans i la seva manca de coneixement també. El visitant considera la natura un centre recreatiu de lliure ús, perquè això és el que li han ensenyat.

La natura no és un centre comercial. La natura es contempla i s'hi conviu.

La majoria de les agressions al Montseny estan relacionades amb el trànsit (vehicles mal estacionats, trànsit per camins d'accés restringit, pernoctacions i sobretot competicions setmanals de motos i vehicles esportius).

També es practiquen altres accions incíviques: crits, gossos deslligats en zones de pastura, deixalles (bosses de plàstic de gossos, llaunes, papers), intrusions en finques privades, ratllades en arbres, concentracions de vehicles "tuning", reportatges no autoritzats i ús de drons entre altres.

El visitant arriba amb allò "normalitzat" a la ciutat, desconeixent els nostres costums. Per exemple, mentre a la ciutat és habitual embolicar els excrements de gos en bosses de plàstic i llençar-les a una paperera, aquí aquestes bosses abandonades poden ser ingerides per fauna salvatge, provocant la seva mort.

Som pocs però tenim molts arbres. Protegir el Montseny equival a protegir una part vital del "pulmó" verd de Barcelona.

8. Propostes detallades

Després de tres anys de sequera, sense aigua ni electricitat de xarxa, a casa vàrem iniciar el procés per construir un pou.

Més de dos anys esperant permisos, incloent un Certificat d'Impacte Ambiental (revocat dues vegades) per la tapa metàl·lica de 30 cm que precinta el pou.

Reflexió:

- Asfaltar no és Impacte Ambiental?
- Les carreres de motos no són Impacte Ambiental?
- Pernoctar de forma gratuïta no és Impacte Ambiental?
- Atacar el ramat no és Impacte Ambiental?
- El comerç d'aigua embotellada no és Impacte Ambiental?

Abans l'aigua de l'aixeta era sana i valia menys de 0,002 eur per litre, ara ens venen aigua embotella a 0,5 eur el litre (el plàstic ens el regalen). L'aigua embotellada és entre 117 i 295 vegades més cara que l'aigua de l'aixeta.

La cultura i el coneixement són l'única eina per protegir la natura i el benestar. La cultura neix del sentit comú (allò que tots sentim).

Mesures concretes a la Vall de Santa Fe:

- **Instal·lació de radars de velocitat:** Molts trams de la BV-5114 limiten la velocitat a 30-50 km/h, però el 99% dels vehicles no ho respecten.
- **Instal·lació de control de decibels (dB):** La contaminació acústica desplaça fauna i disminueix la biodiversitat.
- **Cartells informatius clars i pedagògics:** El Montseny ha de ser una escola viva.
- **Informadors del Parc actius tot l'any.**
- **Cadena d'accés al Pantà de Santa Fe.**
- **Coordinació entre URMA, Guardes, Agents Rurals, Informadors i 112.**
- **Protocols consensuats** en cas de risc d'incendi o nevades.

9. ZAE (Zona d'Altes Emissions d'Oxigen)

El Parc Natural del Montseny té 30.120 hectàrees, el 75% són boscos, reciclant unes 180.000 tones de CO₂ anuals, l'equivalent a les emissions de 90.000 cotxes. Els boscos no són només arbres, aquí neix la font de la vida.

Reflexió:

Avui hem preguntat als visitants: "Us ha agradat el bosc?"

Demà preguntarem al bosc: "Us han agradat els visitants?"

Què és una ZAE ?

Una ZAE és una àrea natural protegida on s'implanten mecanismes per regular l'accés, prioritzant aquells visitants que demostrin una actitud responsable i respectuosa envers el medi ambient, la cultura local i les pràctiques de convivència cívica.

L'objectiu és garantir que la presència humana no només no alteri l'equilibri ecològic, sinó que també contribueixi a la conservació del paisatge i dels valors culturals. Això es fa mitjançant un sistema de selecció o accés responsable, on la qualitat del visitant — entesa com la seva educació ambiental, la consciència cívica i el respecte per les tradicions locals— sigui un factor determinant per poder gaudir d'aquest espai natural.

Principals elements d'una ZAE :

- Regulació de l'accés per garantir que els visitants respectin les normes ambientals, culturals i socials.
- Fomentar l'educació ambiental i cultural prèvia a l'accés.
- Valoració de l'actitud cívica dels visitants a través de la seva adhesió a un codi de conducta.
- Protecció activa de la biodiversitat i les tradicions locals mitjançant la limitació de l'impacte humà.

Aquesta definició es fonamenta en la idea que l'accés no ha de ser només una qüestió quantitativa (quants visitants poden entrar), sinó també qualitativa (quina és la seva implicació i responsabilitat envers el territori).

Avantatges d'una ZAE al Montseny

- **Conscienciació ambiental real:**
Fa reflexionar que la natura purifica l'aire.
- **Nou llenguatge ambiental positiu:**
Protegir i agrair.
- **Control de la massificació:**
Reserves prèvies i passis responsables.
- **Educació i sensibilització:**
Entrar a la ZAE implica responsabilitat ambiental.
- **Valoració econòmica:**
El bosc presta serveis gratuïts invaluables.
- **Marca territorial i prestigi internacional:**
Ser pioners en innovació ecològica.

- **Impuls de bones pràctiques:**
ParcBus, aprofitar itineraris i valorar vehicles de no-contaminació a llarg termini.
- **Impacte emocional i identitari:**
El visitant se sent part de la solució.

Qui hauria d'emetre o validar una ZAE ?

- **Administracions públiques:**
Generalitat de Catalunya (Departament d'Acció Climàtica i Medi Ambient)
Diputació de Barcelona
Consorti del Parc Natural del Montseny
Ajuntaments locals
- **Participació local:**
Veïns, ramaders, empreses locals
Propietaris forestals
- **Suports addicionals:**
Organitzacions ambientals
Universitats i centres de recerca
Certificadoros ambientals (ISO 14001, EMAS)

10. Agraïments

A tots els qui estimeu el Montseny i la Natura.

